

היום נלמד בעזרת ה':

ביצה דף ו

אמר רבא: מת שצריך לקוברו, ביו"ט ראשון יתעסקו בקבורתו גויים, ביו"ט שני יתעסקו בו ישראל. ואפילו ביום השני של ראש השנה יתעסקו בו ישראל, אבל ביצה שנולדה ביום הראשון של ר"ה אסורה ביום השני (לעומת זאת בשאר יו"ט מותרת ביום השני).

נהרדעי אמרי: אף ביצה שנולדה ביום הראשון של ר"ה מותרת ביום השני, לפי שמזמן עזרא ואילך תמיד חודש אלול היה חסר (= כט' יום) וביום השלושים היה ראש השנה (= א' תשרי), וממילא לא קרה אף פעם שראש השנה היה שני ימים אלא רק יום אחד, ואף עתה אין לחשוש שמא יעברו את אלול (= בזמן נהרדעי עדיין קידשו על פי הראיה) ויעשו ר"ה יומיים, ולכן אנו נוהגים בביצה כאילו התקדש רק היום הראשון, וביום השני היא מותרת.

אמר מר זוטרא: מה שאמרנו שמת ביו"ט שני יתעסקו בו ישראל זה רק כאשר עבר זמן ממיתתו ויש חשש שמא יסריח, אבל אם לא עבר זמן ואין חשש שיסריח, משהים את קבורתו עד למוצאי יו"ט.

ולדעת רב אשי בכל מקרה לא מעכבים את קבורתו, משום שיו"ט שני נחשב כיום חול לגבי קבורת המת, ומותר אפילו לחתוך לו בגד (= הכוונה לבגד שעשו לכבוד המת חוץ מהתכריכים, שהרי כבר למדנו למעלה שביו"ט שני יתעסקו בו ישראל, וזה כולל עשיית תכריכים), ולקצוץ לו הדס (= היו מניחים על מיטת המת לכבודו).

אמר רבינא: כעת שאנו גרים בין התְּבָרִים (= אומה רשעה שהיו בימי הפרסיים, והיו מכריחים את ישראל לעשות עבורם מלאכה, וביו"ט היו משתמטים מהם בטענה שאסור לעשות מלאכה), אם הם יראו שאנו קוברים מתים הם יכריחו אותנו לעשות עבורם מלאכה, ולכן אף ביו"ט שני יתעסקו בו גויים.

(המשך בדף הבא ↓)

רבינא הוה יתיב קמיה דרב אשי וכו': רבינא ראה שרב אשי עצוב כיון שלא עשה עירוב תבשילין. ביאור: באותה שנה חל ר"ה ביום חמישי, ועל כן היה על רב אשי לעשות עירוב תבשילין בערב יו"ט כדי שיוכל לבשל מיום שישי (שהוא היום השני של ר"ה) לשבת.

אמר לו רבינא שיניח את העירוב היום (= ביום חמישי שהוא היום הראשון של ר"ה), ויעשה תנאי - אם היום חול ומחר קודש הרי זה עירוב, ואם היום קודש ומחר חול איני צריך את העירוב (= שהרי מותר לבשל מיום חול לשבת).

רב אשי ענה לו שאמנם בשאר יו"ט מותר לעשות כן, אבל בר"ה אסור כיון ששני הימים הם כיום אחד ארוך וקדושתם אחת.

אתמר: אפרוח שבקע מהביצה ביו"ט, לדעת רב אסור באכילה משום מוקצה, ולדעת שמואל מותר באכילה, שמתוך שמתיר את עצמו בלידתו להיות נשחט ונאכל הרי הוא מתיר את עצמו אף מאיסור מוקצה.

הגמרא מקשה על רב:

וכי מה בין זה לעגל שנולד ביו"ט? שמותר באכילה באותו היום לדעת כולם.

הואיל ומוכן אגב אמו בשחיטה: אם שחטו את האם ומצאו את העגל בתוך מעיה היה מותר לאוכלו ללא שחיטה (= לפי שהוא נחשב כאחד מאברי אמו והוא נותר בשחיטתה), וכיון שאמו אינה מוקצה שהרי כבר בבין השמשות של ערב יו"ט היא היתה ראויה לשחיטה, לכן אף העגל אינו מוקצה כמו אימו. אבל אפרוח שנולד ביו"ט לא היה ראוי לאכילה מערב יו"ט, ולכן הוא מוקצה.

ומה בין זה לעגל שנולד מן הטריפה? שאסור לאכול את העגל הנמצא בתוכה ללא שחיטה, וממילא אי אפשר לומר שהוא 'מוכן אגב אמו', ובכל זאת אינו מוקצה ומותר לשחוט אותו ולאוכלו ביו"ט. וא"כ יש להתיר אפרוח שנולד ביו"ט.

הואיל ומוכן אגב אמו לכלבים: כבר בבין השמשות של ערב יו"ט היא היתה מיועדת יחד עם העגל שבמעיה לאכילת הכלבים (= שהרי היא טריפה ואסורה באכילה), וממילא אין העגל מוקצה ומותר לשחטו ולאוכלו, אבל האפרוח כשהיה בתוך קליפתו לא היה מיועד לאכילת כלבים, ואף לא היה ראוי לאדם, ולכן הוא מוקצה.

אביי מקשה: הרי דבר שהיה מוכן לאדם לא נחשב מוכן לכלבים, ואיך יתכן שדבר שהיה מוכן לכלבים נחשב מוכן לאדם? ביאור: שהרי לדעת רבי יהודה (= הסובר שיש מוקצה) בהמה שנתנבלה בשבת הרי היא מוקצה ואסור להאכילה לכלבים, למרות שאתמול בערב שבת היא הייתה ראויה לאדם, הרי שדבר שהיה מוכן לאדם לא נחשב מוכן לכלבים, א"כ איך יתכן שדבר שהיה מוכן לכלבים נחשב מוכן לאדם?

תירוץ: אכן מוכן לאדם לא נחשב מוכן לכלבים, לפי שאדם לא משליך לכלבים דבר הראוי לאדם, אבל מוכן לכלבים נחשב מוכן לאדם, לפי שדעתו של אדם על כל דבר שראוי לו, ועגל שבמעו טריפה ראוי לו כשיוולד, ולכן כבר מאתמול דעתו עליו ואינו מוקצה.

רבי אליעזר בן יעקב אומר אף בחול אסור: כשעוד לא נפתחו עיניו, מכיון שהוא נחשב ל'שרץ' האסור באכילה.

אמר רב הונא אמר רב ביצה עם יציאתה נגמרה: הגמרא מבררת לענין איזו הלכה נאמרו הדברים?

ביציאתה נגמרה ומותרת לאכלה בחלב: כל עוד לא נולדה הביצה היא נחשבת לחלק מבשר התרנגולת שאסור לאכול אותה עם חלב - אם שחט את התרנגולת ורוצה לאכול את הביצה שבמעיה עם חלב. אבל כשנולדה הביצה כבר אינה נחשבת לבשר אלא למאכל פרוה.

הגמרא מקשה על הבנה זו מכיון שכתוב בבריתא שמותר לאכול ביצה שבמעו תרנגולת בחלב, ובתנאי שתהא גמורה – שנגמר החלמון שבה (אפילו שעוד לא נגמר החלבון והביצה עדיין מעורה בגידים. וכדעת ת"ק במחלוקת להלן דף ז).

ביציאתה נגמרה ומותר לאוכלה ביו"ט: כלומר אם יצאה הביצה קודם יו"ט מותר לאוכלה, אבל נמצאה הביצה במעי התרנגולת ביו"ט אסורה כי עדיין לא נגמרה מערב יו"ט ולא היתה מוכנה (כדעת רבה בתחילת המסכת).

הגמרא מקשה מבריתא שהשוחט תרנגולת ביו"ט ומצא בה ביצה מותרת?

וכי תימא קמ"ל בבריתא מה דלא אשמעינן במתניתין: וזהו דבר שלא יתכן. שהרי הבריתא נכתבה על ידי רבי חייא שהיה תלמידו של רבי שכתב את המשנה. ואם רבי לא כתב זאת במשנה, מניין לרבי חייא לומר זאת?

הגמרא מתרצת שהרי ממשנתנו בתחילת המסכת, מוכח שביצה שנמצאה במעי אימה ביו"ט מותרת. שהרי כל המחלוקת בין ב"ש וב"ה היא רק על ביצה שנולדה ביו"ט ולא על ביצה שבמעי אימה שמותרת?

וכי תימא בית הלל אפילו במעי אימן נמי אסרי: הגמרא דוחה את הראיה ממשנתנו. אפשר לפרש שב"ה אוסרים גם ביצה שנמצאה במעי אימה, ואילו ב"ש מתירים גם ביצה שנולדה. והסיבה שהמשנה כתבה את המקרה של ביצה שנולדה ביו"ט, ולא את המקרה של ביצה שנמצאה במעי אימה – בכדי להשמיע את החידוש שבדברי ב"ש.

הגמרא דוחה. שאם כן הברייתא הנ"ל שהשוחט את התרנגולת ומצא בה ביצים גמורות מותרות – אינה מסתדרת לא כב"ש ולא כב"ה, כי לב"ש אפילו כשנולדה מותרת ולב"ה גם במעי אימה אסורה? ולכן בהכרח צריך לפרש את משנתנו כנ"ל שלכולי עלמא ביצה שנמצאה במעי אימה מותרת וכדברי הברייתא הנ"ל. ואם כן אי אפשר לפרש את דברי רב הונא אמר רב 'ביצה עם יציאתה נגמרה' - לענין ביצה שנולדה ביו"ט.

ביציאתה נגמרה ומגדלת אפרוחים: ביצה שנולדה יכול לצאת ממנה אפרוח, ולא ביצה שנמצאה במעי אימה. דבר זה נפקא מינה לענין מקח וממכר, שאדם שקנה ביצים על דעת לגדל מהם אפרוחים ומכרו לו ביצים שנמצאו במעי אימן - הרי זה מקח טעות והכסף חוזר בחזרה לקונה.

ביעי דפחיא: ביצים מתרנגולת שפועה בלידתה, כלומר הוא רצה לקנות ביצים שנולדו. הגמרא מבארת שסתם אדם שרוצה לקנות ביצים הנולדות, כוונתו בשביל לגדל מהם אפרוחים ולכן המקח חוזר. אבל אם הוא היה מעונין לקנות את הביצים הללו לצורך אכילה, בגלל שהם משובחות יותר (דצריבן = מבושלות כל צרכן) מביצים שחוטות, ומכרו לו ביצים שחוטות – המוכר מחזיר לו רק את ההפרש במחיר שבין ביצים הנולדות מביצים שחוטות.